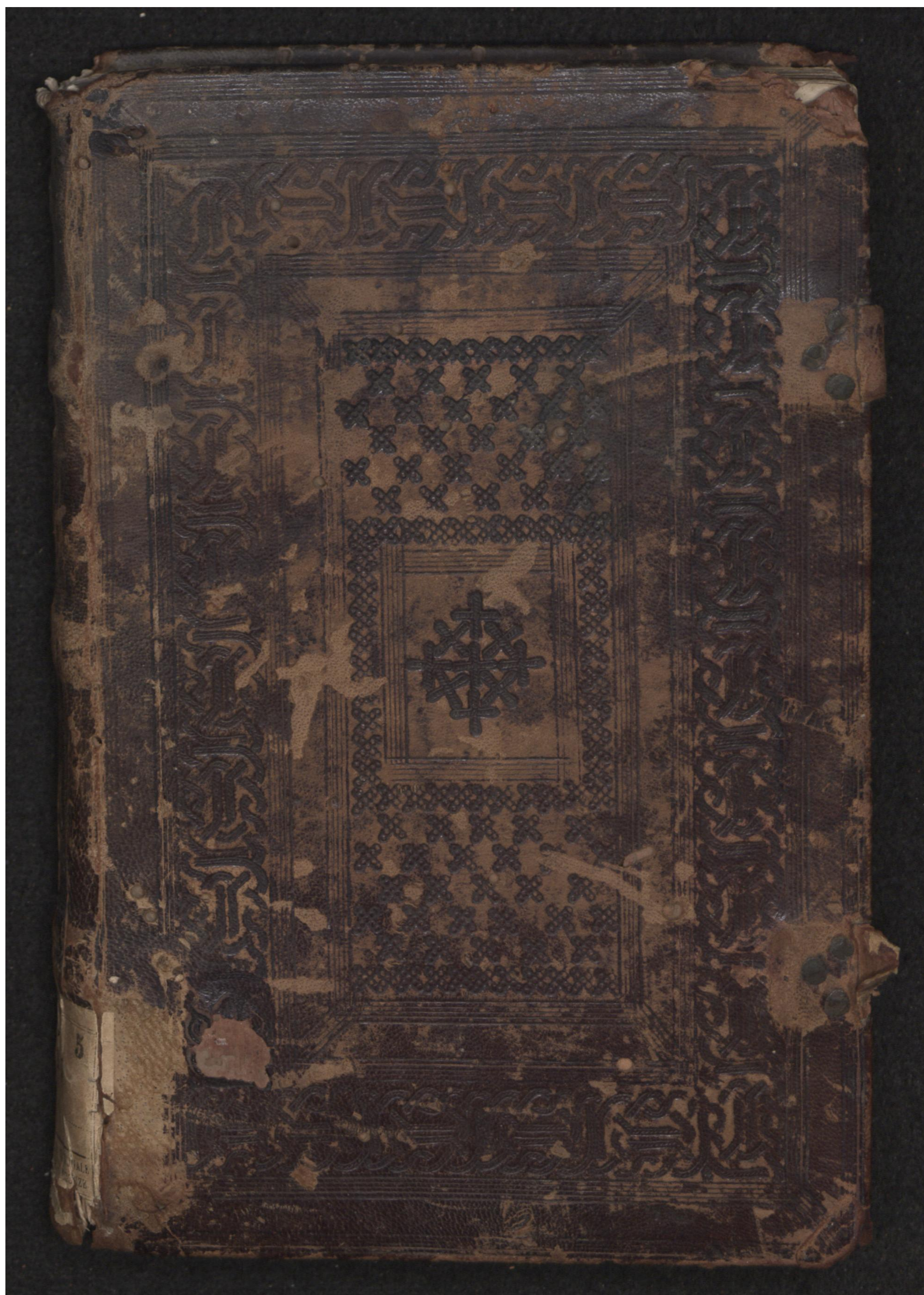
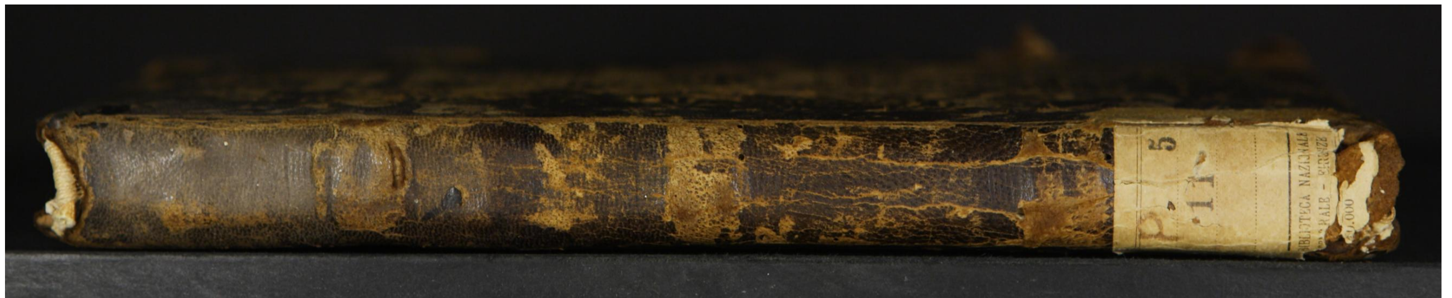
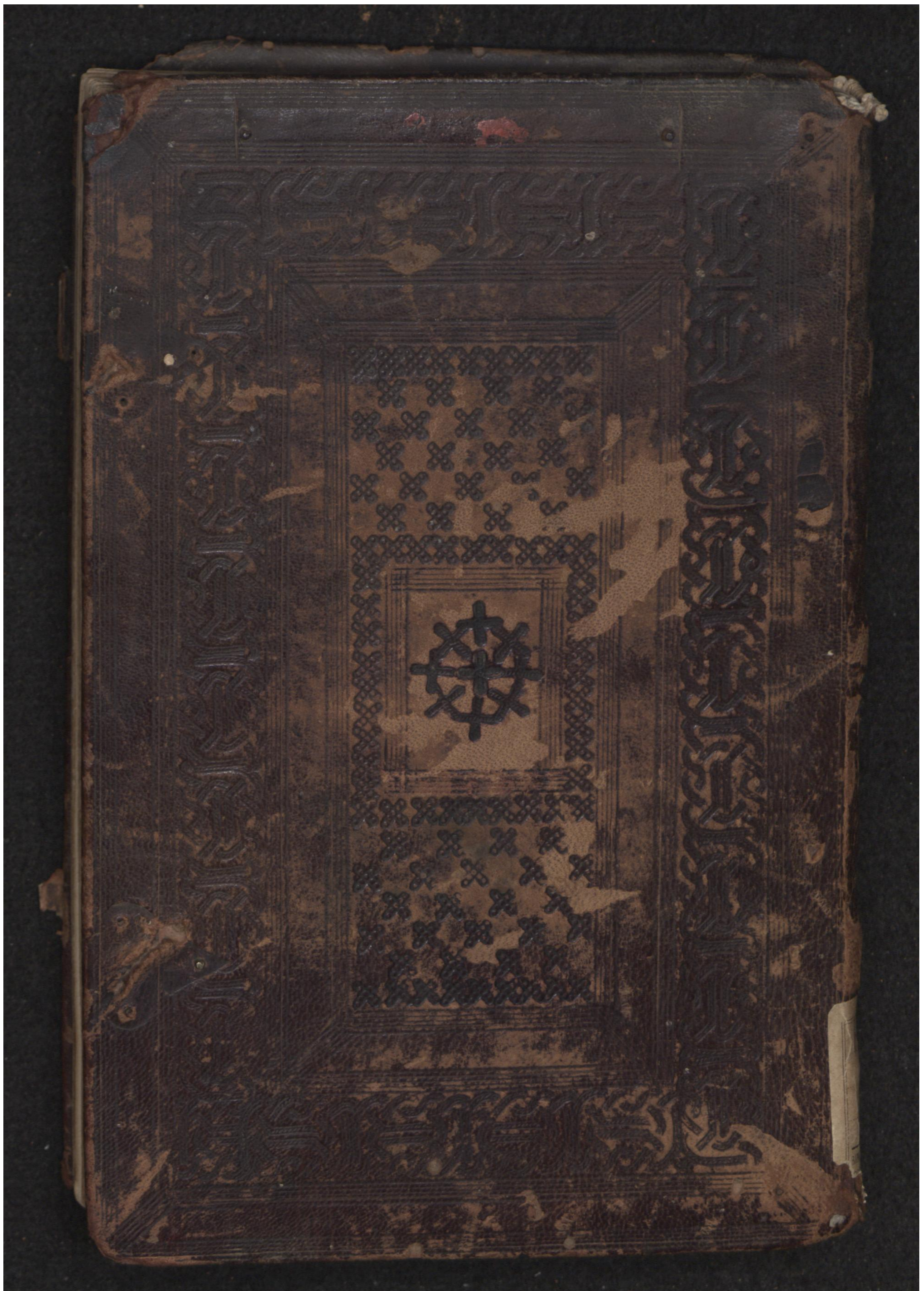

P
5
11

Ad Xystum·iiii·Pont·max· Andree
Brentii Patauini Oli·Car·
Neapolit·Secre·epistola·

u Enatoribus gratum munus canes sunt: militi-
bus equi & arma· Quę uero regia sunt ea regi
bus merito dari oport;· Hanc igit cum Cęsaris
orationem a me partim ex gręcis litteris partim ex lati
nis sumptã & ex pluribus tanquã uas propriis partibꝰ
redintegratã: meo quidẽ iudicio magnificã regiã ꝛ uer
boꝝ copia sentẽtiaꝝq; grauitate refertã putauerĩ: nul
li magis cõuenire existimaui quã tibi Pont· max· eidẽ
q; doctissimo qui nostris tẽporibꝰ nõ secꝰ atq; Cęsarẽ
olim ex hac oratione fecisse constat: homĩes nostros di
uturno & nimio ocio torpentes ad uirtute; & gloriam
excitare oĩaq; quę ad illorũ honorẽ Christianamq; re;
ꝑtineant: cõsilio preuidere & admonere non desistis,
Hanc certe qd magna ex parte ex publicę bibliothecę
tuę libris excerpseri ut unde ꝑfecta redeat: ad te mitto
ueluti primicias studiorũ fructuũ quos cuiq; litteraru;
studiosissimo ꝑ magnificentia tua & benignitate apta
tam ampla bibliotheca: colligẽdos cõcesseris· Atq; cer
te ob summa incredibiliaq; tua in omnes probos meri
ta: ętas nostra non iniuria gaudere letariq; potest· Cui
cęlitus quidẽ tu Pont. optimus iusticia clemẽtia muni
ficẽtia pietate theologia omni deniq; imperandi ratiõe
ornatissimus cõtigeris· Quapropter ut tibi diutissima
felicissimaq; uita sit oẽs optamus· Quoniã uita tua sa
lus nostra & incolumitas ẽ· omĩa nãq; tibi a natura bo
na cõcessa sunt: ea uirtutes tuę illustrarũt: fortuna &
gloria amplificarũt· Quibus omnibus rebus fit ut cu;
ad hęc accedant prudentia doctrina sapientia: solꝰ fe-
lix solus beatus sis & habearis in perpetuum·

Andreę Brentii Patauini In. C. Iulii
orationem pręfatio ad quirites.

c Iulius Cęsar bello Heluetiorum confecto He-
duis populi Romani sociis quos Ariouistꝰ ger
manorum rex traiectis renū copiis bello ꝑsequebatur:
auxilii ferendi causa magnis itineribus Vesontionē Se
quanoꝝ oppidū contendit. Ibiq; dū paucos dies ad rē
frumentariā explicandā moraret̄: magnus milites ter
ror incessit germanorū quos ex ꝑcōtatione mercatoꝝ
uocibusq; galloꝝ cū admirādę uirtutis homines in ar
misq; exercitatissimos: tum etiā ingēti corpoꝝ magni
tudine aspectu uultu truces & immanes ēē audierant.
Quare cū omnes fere milites alius alia abitionis causa
illata cōmeatū peteret: & a nonnullis etiā uerba ī uul
gū iactarētur id bellū nō iure susceptū esse: ꝓptereaq;
se nulli eius dicto audientes fore: anxius animi ⁊ solici
tus Cęsar ad optimū eius diuinę eloquētię: qua quidē
nō minus quā armis eu; multa pręclara facta gessisse
cōstat: confugiū & tutū presidiū se recepit. Concione
igitur militū aduocata orationē hanc quā ad uos quiri
tes hodie recitandā attuli: luculētissimā habuit: qua si
mul omnē illis timoris suspicione; expulit animoq; cō
firmauit: simul belli rationes quibus iure susciperēt expli
cuit: eosq; ad bellū gerendū incēdit. Hāc quādo apud
Cęsaris cōmentarios ⁊ grecos codices qui nō pauci dū
cōmuni studēs utilitati eū libru; publice hoc anno ꝓfi
terer mihi euoluendi fuerunt: mutilam mācā & quod
latinę deesset: in gręca esse & quod grecę contra in lati
na repꝑissem: iccirco ex duabꝰ mutilatis unā integra;
feci latinā: eāq; quantū tenue ingeniū & mediocris no
stra efficere potuit diligentia: ornandā ⁊ amplificandā

curaui. Et quia nõ me fugit me fortasse nõnullis uideri arrogãtię crimẽ subire qui me Cęsaris scriptis elegantissimis interposuerim si solertiã quidẽ potius quã arrogantiã dici oportuerit uelle quid noui semꝑ: quod cognitione dignũ sit: nostris hominibus diligẽter studioseq; ꝓquirere: ideo non hanc prius edere institui quã a uobis iudicaret: ut saltẽ emẽdatione uestra minus aliorũ cẽsuram timere possimus. Eã igit ut attẽte & beniuole audiatis uos oratos esse uelim: ut cuius causa huc uenire a me iuitati ꝑnoscatis ꝓbãda ne an explodẽda sit: quo singulari igenio uestro sũmoq; iudicio id si dignũ qđ edat: ꝓbatũ fuerit: uobis & mihi parẽ laudem afferat & cęteris uoluptatẽ rem certe nouã habituris. Sin minus neq; me in inani gloria neq; alios in errore uersari sinatis. Quod si nõ ea eloquẽtia & arte sicut diuini Cęsaris res requirit: habeat: iuuabit nos saltẽ uel Cęsaris ꝑsonã egisse & ostẽdisse nostrũ in tantũ uirũ studiũ; uoluntatẽ & obseruantiã. Proinde non me: sed Cęsarẽ iã; ad milites suos uerba facientem audire existimate.

C. Iul. Cęsaris oratio Vesontione belgicę ad milites habita.

n On eadẽ Cõmilitones de rebus quę ad rem. p. ꝑtinẽt atq; de priuatis ratione consultandũ ẽẽ cẽseo. Neq; enĩ ut mea quidẽ fert opinio cui quã ita res publicę sicut priuatę administrãdę curãdę ue sunt. Quãdoquidẽ nobis ea precipue quę laudi et emolumẽto ẽẽ possint: ꝓ re. p. aũt nõ nisi optima quęq; & honestissima eligere atq; agere cõuenit. Cõsentaneũ quidẽ ẽ hoĩes rerũ suarũ diligẽtes & solicitos esse optere: cũ nihilo secius ex ea re mĩime qđ decꝫ: nõ furari solitũ sit. Atq; etiã ignauissimus quisq; tutus & sũmo pe securus posse ẽẽ uidet. At uero res. p. quę ãplo prestí

& magno excellit ĩpio quãprimũ ocio & quiete ꝑiret·
Q uod quidẽ oĩbꝰ ſic ẽẽ cõſtat: & hoc nõ ab hominu;
arbitrio inſtitutũ: ſ; ab ipſiꝰ naturę legibꝰ impoſitu; &
longa tẽpoꝝ atq; excẽploꝝ ſerie cõprobatũ: qđq; poſt
hominũ memoriã & in ꝑpetuũ donec humanũ genuſ
cõſtabit: ratũ firmũq; futurũ ẽ. Hęc cũ ita ſint: nemo
ueſtrũ ĩ preſentia priuati potiꝰ cõmodi & ſalutiſ cauſa
moueri debet: quã cõmuni ſenatus populiq; Romani
cõmodo ⁊ exiſtimationi inſeruire. Reputate quęſo uo
biſcũ ⁊ animo uoluite cum reliqua quę uos maioreſq;
ueſtros & rei bellicę gloriã decẽt: tum in primis ꝙ tot
taleſ tãtiq; ſenatorii ac equeſtris ordiniſ uiri oẽs ornatiſ
ſimi cũ magna militu; manu atq; ſũma & immẽſa pe
cuniarũ ui huc acceſſerimꝰ: nõ certe uti ignauię ac ina
ni inutiliq; ſecordię dediti ẽẽmꝰ: ſ; ut ꝓuĩcię recte ad
miniſtrarent: ſocioꝝ amicoꝝq; fortunę defẽderent: ab
illiſq; hoſtiũ iniurię ꝓpulſarent: ac ĩꝑii noſtri: ſi iuſte fi
eri poſſ;: fines ꝓpagarẽtur. Q uod ſi nõ eo animo atq;
cõſilio cũ exercitu in expeditionẽ huc ꝑuentũ ſit: cur
nõ domi cũ noſtris rei familiari oꝑã dare quã ab initio
egredi maluimꝰ: Etenĩ militiã oĩno nõ ĩire quã eã ini
tã ꝑdere ſatiꝰ ẽ. Proĩde ſi e nobis partim ſacramẽto: ut
rei. p. obtẽꝑarẽt: rogati: partim uolũtarii: quoꝝ maior
numerus ẽ: huc ꝓpter honores & utilitates quę ex re
bus bellicis ꝓficiſci ſolẽt: uenerint: quid ẽ ꝑ deum atq;
hominũ fidẽ qđ nobis minus cõueniret: & qđ maiore;
opĩionis de nobiſ cõceptę iacturã faceret: quã ⁊ eoꝝ q
nos miſerint & noſtrã ſimul ſpẽ fruſtrari atq; abiicere:
Neq; enĩ ex priuatis quiſqua; adeo fęlix fortunatuſq;
ẽẽ poſſ;: ut nõ euerſa re. p. ſimul ipſe maximu; ĩ bonis
detrimentũ accipet. Cõtra res. p. fortunata & ſtãs cu-
iuſq; priuati incõmoda & dãna reſarcit atq; maiꝰ inde
cõmodũ prebere ſolet. Nõ hęc uos ꝑfecto uiri quicun
q; hoc ĩ loco adeſtis prudẽtiſſimi ⁊ mihi amiciſſimi: ad

monēdos ēē existimo quib⁹ ꝓpter singularē pruden
tiā & consiliū ea nota sint oīa ut mea uobis admonitio
superflua sit. Nec uos preterea adeo ignauos aut timi
dos unquam cognoui ut mea uobis ad aliquid ꝓ̨cla
ri & īsignis agendū cohortatione opus ēēt: & non mul
to meli⁹ ꝓ uos qđ optimū ut prudentes quā ut imꝑiti
ab aliis docti eligeretis & electū a uobis diligentissime
seruaretē. S; quoniā nōnullos audio milites timore ua
no nescio quo affectos ob eūq; alios alias sibi domum
discedēdi causas fingere: ꝛ qđ graui⁹ ē: quosdā etiam
temerarios uerba in uulgū iactare hoc a nobis bellū nō
iuste suscipi. Tū uero alios ad seditionē cōcitare: uestrū
erit quisquis hic culpa & omni crimīe uacu⁹ fuerit: uos
cōtra ꝓ re. p. ex oratione mea & fortiore & maiore aīo
gerere. Atq; illos oīa que ad eoꝝ honorē ꝛ dec⁹ ꝑtine
ant edocere. Siquidē a uobis sępius & priuatī quā a me
semel & publice moniti ad officiū & sanitatē facilius re
dibunt. Quas ob res illos certe sic monere & aīo cōfir
mare poteritis: ꝙ maiores nostri si domi umbratilis et
desidiosę uitę amatores manere uoluissēt: aut expedi
tiones tardādo aut bella uitādo: nūquā ea magnificen
tia qua nūc ē urbē nostrā & īꝑiū āplificassent: s; ꝓ ani
mi magnitudine oīa quę decebāt audere & eoꝝ quę si
bi placuissent cā: magnos corꝑe labores tolerare & fer
re ęquo aīo nō dubitabāt: priuata cōmoda sicuti aliena
asꝑnātes: finitimoꝝ hostiū fortunas tāquā ꝓprias sibi
uēdicabāt: fęlicitatē nil aliud ēē censentes quā officiū
& gloriā: calamitatē aūt ipsos fortunę bonis delinitos
ac ꝑmulsos desidere. Itaq; rei. p. āplificādę cā nō illos
uis hyemis: nō niues: nō lōgitudo itinerū: non asꝑitas
uiarū: nō flūina: nō mōtes nō maria retardabāt: nō san
guini nō uitę ꝑcebāt: nō recusabāt quomin⁹ uel in ex
tremo spū si quā opē rei. p. ferre possent: expirent: se
nat⁹ auctoritatē: rei. p. āplitudinē: populi libertatē uitę

ãteferebãt. Atq; ĩ maxĩa cõſeſione incredibiliq; cõcor
dia oẽs idẽ uolebãt: idẽ defẽdebãt: idem ſentiebãt. Ex
his ĩgit̃ optimis inſtitutis cũ initio pauci numero ẽẽnt:
quę urbs qđ oppidũ non in illis primordiis urbe noſtra
maius atq; amplius fuit: Latinos uicerũt. Mox ſabinis
ſuꝑatis: Ethruſcos Volſcos Equos Lucanos Samnites
ſubegerũt: omnẽ deniq; breui tẽporis ſpacio: quę intra
alpes cõtinet̃: regionẽ ĩ ſui ꝑtãtẽ redegerũt. Tũ demũ
oẽs externos hoſtes qui ſibi arma intuliſſent ꝓfligarũt
Poſtremo qui ſubſecuti ſunt Romani preſertiq; patres
& maiores noſtri: illoꝝ exẽplo & emulatione ducti: bo
nis opib9 facultatib9 ac ĩꝑio qđ ab illis tũc traditũ ẽẽt
mĩime cõtẽti qui ignauiã ⁊ ſegniciẽ plane eoꝝ ꝑniciẽ
negocia aũt & labores ẽẽ ſalutẽ arbitrarent̃: uériti quo
q; ne ea dũ iacerent: qđ plerũq; reb9 humanis euenire
ſolet interſe trita ſitu obducerent̃ ⁊ cõſeneſcerẽt: ne ue
tãto ſibi a maiorib9 imꝑio accepto unquã nihil illi ſua
uirtute addidiſſe & nõ multo plura ac maiora quã illi
geſſiſſe uiderent̃. Quis ſigillatim receſere poſſ: Sardi
nã Corſicã Siciliã Baleares inſulas: Macedoniã Greciã
Illyricũ Ioniã Bithyniã Hiſpanias & africã a ſe deuic-
tas. Iã uero innumeras ipſis Carthagineſes ne ad ſe na
uigarẽt: pecunias dediſſent: infinitas Philipp9: infinitas
Perſeus ne in ſe exercit9 duceret̃: Multas Antiochus:
Multas eius filii ⁊ nepotes ut Romani europę limitib9
cõtẽti nõ ulterius imꝑium ꝓpagarẽt. Sed illi ignobili
ocio ac ſecuris diuitiis gloriã & imꝑii amplitudinẽ prę
poſuerũt. O dii immortales quã magnũ fuit illos prę
claros uiros ex tã paruis initiis imperiium ad hoc fa-
ſtigium producere: tot populos ſuꝑare: tot nationes
ſubigere: magno ſemper animo & infracto ſe gerere:
nullo fortunę impetu commutationeue nulla calami
tate moueri. Cuius animi morum uirtutis conſtantię
pietatis ingenii fuerunt & ſunt quoq; noſtri temporis.

hoies nobis quidē natu maiores qui adhuc uita fruunt qui cū maiorꝝ cōsuetudine; ac studiorꝝ modu; ex quibus bona acquisita cōseruarētur optimū eē statuissent multa eorꝝ que erāt confirmarunt: multa insup adepti sunt. Quid enī in singulis enarrandis morari oportet: Cretā Pontū Cyprū Epirū utrosq; Syrios utrosq; Armenios Arabes & Palestinos ac oēs fere totius asie populos eorꝝ uirtute huic impio additos: quibus nūc dominamur: cū antea ne illorꝝ quidē nomina nobis maioribusq; nostris audita fuissent. Alia aliis concessa sunt ut inde ꝓuentus honores opes facultates rediret & socii in officio cōtinerētur. Cū igit tot exempla ante oculos habeamus: nobis diligēter cauēdum ē ne res maiorum gestas & preclara facinora dedecorare aut patriam; uirtutē huiusq; impii dignitatē ꝑficere in animu; induxerimus quāta nobis turpitudo quantū dedecus quanta labes esset nolle in optimorꝝ maiorꝝ nostrorꝝ uestigiis insistere & nō conari pro uirili parte illorū uirtutes emulari ⁊ imitari. Neq; enī nobis qualia aliis qui nūquā tali prediti fuerūt potētia: consilia ineūda sūt. Iis nanq; ocio frui & tuto atq; securis aliorū impio & legibus parere licet. Nobis autem; & labores suscipiendi & oīa militie onera ꝓ libertate rei. p. subeunda sunt. Quādo quidem bona ab omnibus certe expetunt ⁊ optant: ꝓpter eaq; qui re aliqua excellit singulari: ab emulis ⁊ inuidis odio plerūq; habet. Atq; inde ꝑpetua semꝑ inferioribꝰ cū prestantioribus & uirtute excellētissimis controuersia: siue potiꝰ dixerī simultas & atrox bellū intercedit. Oportuit itaq; nos si molestiis curis negociis solicitudinibus uacui degere uoluissemꝰ: nihil ab initio aliis prestare nec tā amplo potiri impio: quā partis postea tātis opibꝰ ociosos eē & ad pericula subeūda timidos. Fato certe nobis datum ē ut uel aliis fortiter impemus uel

nobis prorsus ꝑeundū sit. Quoniā qui ad tantā digni
tatē & tam insignē imꝑii maiestatē ꝑuenerint: hos pri
uatos sine periculis uiuere posse fieri nequit. Parendū
est dominę fortunę quę sępius uirtutis comes habita ē
Neq; ipsa quę & uobis ⁊ mihi pręcipue ꝓpitia ē: ⁊ quę
deniq; apud nos oēs Romanos sponte sua manere cō
sueuit: usq;quaq; repellēda. Quod omnino sic futurū
est. Minime arma abiicienda: nequaquā ordines descrē
di: nequaquā domi pigris & inertibus sedere licet: aut
apud populi Romani socios frustra errare. Verū arma
semꝑ manibus tractanda sunt. hoc nāq; modo pax ser
uabit̄. Tu; belli officia periculis & capitū discrimīe obe
unda. Sic enī bellū nō semꝑ geret̄. Ad hęc sociis ami
cisue auxiliū petentibus etiā sine occasione aut oppor
tunitate opitulandum ē. Nam hoc pacto multo plures
habebimus animo prōptos & ad pericula ꝑ nobis sube
unda alacriores. Neq; porro iis qui bella inferre cupiūt
ꝑmittere debemus. Siquidē ea sola re nos iniuria laces
sere audebit nemo Quod si deoꝝ quispiā nos: ut spe
ro & cōfido: ad hęc agēda adiuuerit: nemo unquā no
bis ita facile in reliquū insidias faciēdi animū habebit:
& omnibus quę parta fuerint bona: tuto in ꝑpetuū fru
endi facultas dabitur. O uocē illoꝝ ignauā ⁊ mīime
Romano homīe dignā: qui nobis ocio utendum dixe
rint. Habuissent saltem isti homines incōsiderati apud
quos recti honestiue ratio nullo ē momento aliquam
id dicendi laudabilem uel probabile; sane causam. Nā
si his qui multa possederint: a pluribus insidias fieri ne
cesse ē hoꝝ utiq; īpetui ⁊ prauis coeptis pręueniri con
uenit. Atq; sicut amicos beneficiis superare debemus
ita nos ab inimicis maleficio uinci minime oport;: cū id
qđ ill' facere desinas tibi nihilo secius ab illis factū iri ꝑ
certo habeas. Preterea nemini dubium ē eos qui curis ⁊

omni ſolicitudīe ſolutū uiuēdi gen⁹ elegerit: mltū de
re familiari ꝑdidiſſe. Ecōtrario illos fortunatos & fęli
ces ꝓſpici licere qui bella cū aliis iuſte gerēdo occupati
fuerint & laboribus ſemꝑ intēti. Nemo enī qui ſuiſ ue
reť reb⁹ aliena ſibi uēdicare in animū inducit. Quoniā
iſte fortunas amittēdi metus magna ex parte homineſ
a ſolicita & diligenti rerū inueſtigatione quę ꝓ gloria ⁊
decore faciūt retrahit & cohercet. Quia nimia uti ī ſu
is rebus uel diligentia uel cautione: hominis ē nihil de
dignitate: nimiū de periculo excogitantis. Omnes enī
preterea nationeſ ſeruitutē ferre poſſunt: noſtra ciuitaſ
nō pōt: nec ullā aliā ob cauſam niſi ꝙ illę laborē dolo
remq; fugiūt: quibus ut careāt oīa ꝓpeti poſſunt. Noſ
ita a maioribus inſtituti atq; imbuti ſum⁹ ut oīa conſi
lia atq; facta ad uirtutē atq; dignitatē referam⁹. Quid
tum: Ecquis nos ſemꝑ aliquid adipiſci atq; imꝑii noſtri
opes augere oportere neget: Nō mēoria tenetis ea quo
rū partim fama accepiſtis: partim ipſi uidiſtis nullā. ſ. ī
italia pri⁹ gentē rei. p. noſtrę inſidias tendere deſtitiſſe
quā bella noſtri maiores ī illoꝝ finibus gerere ceꝑint.
Nō ante Epirotas quā Roman⁹ in gręciā traiect⁹ ē ex
ercit⁹: Nō philipp⁹ quoq; magnas ī italiā copias ductu
rus fuiſſ;: niſi a noſtris pri⁹ illi⁹ cōſiliiſ prēuētū fuiſſ;: ⁊
ei parē gratiā retuliſſent iniuriaq; eū ꝓ meritis affeciſ
ſent: Nō Perſeus nō Antiochus nō Mitridates idē niſi
multo ante ab iniuriis ꝓhibiti eēnt: tētaſſent: Sed quiſ
reliqua ꝓſtrīgere oratiōe ualeret: Carthagineſes oīno
donec a nobis ī africa nihil incōmodi accipēt ī italiam
nauigare: agros incurſare: oppida diriꝑe. Atq; parū tā
dē abfuit quin urbē ipſā ui expugnauerit. Poſtea uero
quā a noſtris ī illoꝝ finib⁹ bellū geri coeptu; ē ex ita
lia aufugerūt. Idē de gallis dicēdū uideť: qui dū roma
ni cis alpes tātū manerēt: illas ſępi⁹ ſuꝑare magnā ita
lię ꝑtē predari eā ferro īcēdioq; uaſtare nō dubitabāt.

Vt autē nostri e finibus cū exercitu egrediēdi & bellū illis ultro inferendi animū ceperunt & bona illorū agri pars ferro igneq; cōsumpta fuit: nō amplius ullas in italia preterquā semel illorum copias esse & nostris ceruicibus imminere sensimus. Hęc cu; ita se habeāt quicunq; bella nobis gerenda negauerit: is nil aliud quā nō locupletari nō aliis imperare: nō liberos nō deniq; Romanos esse oportere dixerit. Vt igitur si quis id contra honorē cōtra existimatōnē cōtra oīa deniq; cōmoda uestra pauciass; eū minime ferendū: sed e uestigio tollendū de medio uobis in animo fuisset. Simili modo a uobis quorundā temerariorum loquacitas & pertinacia obiurgāda & omni modo reprimenda ē: illorum uerba paruifaciēdo ac rē ipsam & decorū recta mēte & iudicio perpendēdo ob hancq; unam rē uestra sentētia a nullis improbabitur quinetiā summis efferetur laudibus: cū uobis & rei. p. maxime profuisse uisa fuerit. Si quis aūt minus a nobis hoc bellū propterea suscipiēdū eē cēsuerit quod de eo neq; ad senatū relatū: neq; a senatu populoq; Romano decretum sit: is secū reputet uelim & omni cogitatione consideret: demū inuenerit belloru; omniū quę unquā gesta fuerint: alia preparata & multo ante indicta fuisse: alia de improuiso & paruo temporis momēto coorta. Quęcūq; igitur domi ciuibus ocio fruētibus uel rumor attulerit uel per legationē nūciata fuerint ea ad consiliū delatū & cōsultatū iri & rem suffragiis cōmitti deberi. Tu; postea bello decreto cōsulis aut imperatoris iussu copiis egrediēdū eē. Quę uero foris & militātibus nostris ex improuiso sese obtulissent: ea nequaquā in expectatione sentētiarū urbanarum poni oportere: sed per legatos aut pretores aut procōsules administrari. Atq; omnibus rebus prout uisum fuerit & tempus & usum & rei militaris scientiā postulare antequā occasio desit: occur

rendū. Cur uos igit̄ huc senatus populusq; Romanus misit: Cur me statim post cōsulatū egredi iussit cū magistratu: quod antea nulli cōcessum fuit: quinquēnali ornatū. Tu etiā tantis copiis munitū: quasi uero nobis bella gerēda non existimauerit. Nequaquā enī ut sine cā & frustra aleremur: aut socioꝝ oppida circuēūdo illis quā hostibus grauiores eēm9. Minime hoꝝ cā hunc uentū dixerit etiā quiuis reꝝ imꝑitissimus. Quinimo ut nostris pręsidio: hostibus aūt terrori & detrimēto essemus. Postremo quid qđ tāta multitudine atq; sumptu dignū eēt: gereret. Interim igit̄ & hoc & quodcūq; aliud occurrerit bellū ꝑ nos suscipi administrari atq; geri licet. Atq; prudētissime ab his cautū ē qui nostro iudicio ⁊ arbitrio quibus cū bellū gerendū sit necne ꝑmiserit. Nec id suffragiis discutiēdū uoluerit: quippe cū neq; socioꝝ res tā lōginquo locoꝝ interuallo ullo pacto cognoscere neq; in tēpore ad resistendū hostibus iā apparatis presto eē potuissent. Proptereaq; nos belli ⁊ iudices & administratores missi sumus ac hic in custodia tāquā in specula collocati ut uacuū metu populū; Romanū uigilia uirtute & ꝓuidentia redda9. Vtq; ut aptis nostris hostibus: uel tāquā in furto deprehēsis arma subito m oueam9. Quod minime incōsulte m ime temere a nobis aget̄. Sed huic semꝑ rei cura diligentia studiū uigilātia oꝑa cōsiliū adhibebit Nosq; oēs quidē sił id facere debem9 quę erat nō mō apud maiores nostros: sed etiā nuꝑ summa laus militū; uigilare cogitare adesse aīo: semꝑ aliquid ꝑ re. p. aut facere aut dicere Deniq; si pace frui uolumus bellū gerendum ē: si bellum omittemus pace nūquā fruemur. Quod aūt uestrū nōnulli quos eē in exercitu cōplures sentio: parti; Ariouistū antiquū amicū: nūc aūt inimicū eē admirātur: parti etiā timēt: iccirco mihi plus admirationis dat

quo magis istos incōsiderate & imprudēter moueri au dio. Nā si amicus cur timēdus: si inimicus cur amādus Verū mea in utrāq; partē sententia accipi pbariq; pōt. Quia si multis magnisq; a me beneficiis affectus cum opa mea & summa cōtentione a senatu populoq; Romano cū id gratię uel amicitię nullū petēdi aditū haberet: rex & amicus populi Romani appellat⁹ sit: qd paucis nisi ob summa in rē. p. merita cōtingere consueuit: cū ppterea cognitis nostris postulatis & ęquitate cōditionū pspecta: ab officio discessurū aut in nos admissurū aut nostrā populiq; Romani gratiā repudiaturū arbitrari deb; nemo. Quod si eius furor & amētia ut coepit: ulterius pgrederet: cū malis male faciēdū: de bōis aūt sēp bene merēdū sit: Cūq; apud hūc beneficia pro maleficiis & maleficia p beneficiis haberi intelligā: non minus libēter eius amicitiā rei. p. cā neglexerim quā ei ob rē. p. populi Romani beniuolentiā cōciliandā curauerim. Nā cū id cuius cā amici inter se cōciliantur: officia studia amor desinant: amicitia quoq; tollat necesse est. qd illi merito accidere posse uidet: cū maximis aliis de causis tum ea precipue qd amāter a me. s. amico magistratu dignitate uirgis fascib⁹ de re cōmuni ad colloquiū uenire inuitatus recusauerit nulla uel ualitudinis uel alius rei cā impeditus, Ac germanus barbarus insolens ferus supbe legatos nostros hui⁹ exercitus principes contēpsit reiecit: ignominiose repudiauit: cōtumeliose repulit. Atq; qd minus tolerabile ē: non dicā me sed populū nō populū: sed senatū: nō senatū: sed rem p. & uos omnes cōmilitones ad se pspicite quęso arrogantiā: si quid nobis Romanis a se barbaro opus esset ire iussit: quę indignitas quod Romani populi dedecus ē istuc pati & pmittere istuc scęleris inultū aut impune abire: quę oia argumēto sunt eius male mētis mali

animi & uelle ulterius in heduos fideles nostros socios a quibus omnibus bellis quę a nobis olim in gallia gesta sunt subleuati fuim⁹: hostiliter sequire & crudeliter uti. Quorum filios iste latronū dux & imanis fera quotiēs a matrū sinu atq; cōplexu ad stupra & cedē euellit: quot igenuos nobiles uerecūdos pudicos adolescētes obsidū noīe ad quāq; sui libidinē & effrenatū appetitum paratos apud se i seruitute & uinculis crudelissime detinet. Refugit ani⁹ reliqua dicere quę exēpla & cruciatus in eos qui minus ad eius uolūtatē atq; nutu; re; administrauerit: edit. Quare pro pietate pro fide pro omi deniq; officio huiuscemodi iiuria & cōtumelia ab heduis ꝓpulsanda. Quoniā & dii imortales mi⁹ etiā illis bona & facultates cōcedere ꝯsueuerint: quos ad hominum utilitatē & cōmunē quasi salutē ea nō cōferre itellexerint. Liberatis heduis libberabimur quoq; magno icōmodo & futuro ꝑiculo nequaquā mediocri: sed uehemēter extiescēdo: qđ rei. p. nostroq; capiti ipēdet Nā iste deuicta oī gallia & populis i seruitutē redactis statī in italiā: sicut Cimbri & Teutoni fecerūt cōtēderet. Cui rei satis indicio sunt pecunię equi uiri arma copię tam equestres quā pedestres cis & ultra renū nō ad gallorum bellū ꝓficiēue sicut simulat: quos ita debilitauit & fregit: ut eos debellari i paruo etiā militū numero nullius negocii sit: sed i nos nostrāq; rē. p. cōꝑatę: quę metuo si hoc tꝑe cōsilio lapsi fuerim⁹: ne illę breui tꝑe nimis multę esse uideant neq; cū uolueri⁹ illis postea resistere possimus. Accedit eius animi cōscientia cu; iam per se nobis criminis suspectum faciat: nec sicut antea ad imperatum ueniat & ultro iam amicicię renūciet utpote discordię & futuri belli initium prebens Quod si romanos nos esse meminerimus: non

fugiemus. Quid enī nobis uerendū aut dubitandum
ē cū istis cōgredi & cōgressos etia; supare: Nō satis su
pq; satis memoria patrū nostrorꝫ planū factum ē quā
tū isti in re militari ualeant: Pro dii immortales ubi ē il
le mos uirtusq; maiorū: Nō Cimbros & Teutonos eiꝰ
generis hostes. C. Marius uir fortissimus una cū copiis
Q. catuli pcōsulis magna militū gloria supauit: Nō
ex his quoq; magna multitudo qui se Chriso ⁊ Sparta
co seruilis tumultus auctoribus & ducibus cōiunxerūt
a. P. Crasso pretore fusa fugataq; ⁊ ad internitionē cę
sa: licet illi fortiores & firmiores istis fuissent ppter usū
& pugnādi sciētiam quā ī seruorꝫ nostrorꝫ exercitu di
dicerant: sed tamē a nostris pseuerantia grauitate con
stantia qua nil ad aliquid magni pficiendū melius ē: ui
ctores uicti fuerūt qui nobis quondā inermes sine cau
sa terrori fuissent. Nec etiā ē cur istorꝫ uictoria aduersꝰ
Heduos adepta uos magno pe moueat quo uestrę uir
tuti diffidendū sit. Hos nanq; arte & dolo potius quā
uirtute inquirēdo supatos reperietis. Cum Ariouistus
nactus occasionē quā diu expectauit: eos diuturnitate
belli defatigatos domū pficiscētes sine ordine palātes
dissipatosq; cū eorꝫ pfectio similis fugę uideret: ⁊ unꝰ
quisq; tumultuarie primū itineris locū peteret: tunc ca
stris egressus qui antea se cōtinuisset & pugnādi pote
statē nō fecisset: in itinere miseros sub sarcinis impedi
tos non armatos nihil minus quā id sperātes de impro
uiso adortus uicerit fugiētes cū primi qui pcul a picu
lo uiderent: ultimis auxiliū ferre nollēt & se fugę man
darēt. Supastis heluetios a quibꝰ isti sepius etiā in suis
finibus uicti fuerūt: & hos uincēdi animū & spē demit
titis qui uobis mīime aut sciā aut arte aut usu pares ēē
poterūt. Nec arti aut fraudi sicut in Heduos: ita contra
uos milites rei militaris pitissimos locus oīo erit quorꝫ

uirtutis fama ex supiore bello nō modo ad nostros: sed
etiā ad extremas orbis terrarꝝ gētes & nationes puola
uit. Non uox mihi credite: non trux aspectus ullos un
quā homines occidit. Nec uictoria magis uiribus quā
cōsilio paritur. Nec ullę deniq; res magnę corpore po
tius quā animo gerunt. Deniq; hoc p certo habete uo
bis doctis cū impitis: armatis cū inermibus italis cū bar
baris: prudētibus cū temerariis uel bellandū uel preliā
dum eē. Nō possunt illi etiā nō graui reprehensione di
gni uideri q imperatoris diligētia ꝛ officio diffidāt: ac no
bis arrogāter prescribere ausint: qđ cū rē frumentariā
nobis defore: tū etiā itinerū difficultates atq; uiarū an
gustias se timere dictitēt: & nostra quasi intima cōsilia
scire cupiant. An quisquā uestrū sibi psuasum habere
posset me omniū cōmodorꝝ uestrorꝝ autorē principē ꝛ
ducem nisi exploratis expeditis tutisq; itineribus ac re
frumētaria satis puisa uos aliquo ducturū eē cui salus
& incolumitas uestra quā sua maiori curę sit ac solici
tudini & qui deniq; se honoris dignitatisq; uestrę non
modo fautorē s; semp amplificatorē prestiterit & prę
stabit. Nā licet etiā frumentū quod publice nobis Se
quani Leuci Lingones eorꝝq; socii affati; sumministra
re polliciti sunt: nos defecerit: nōne tamē iam in agris
frumēta matura sunt quę nobismet inde libere & sine
ullo periculo sumere licet: ut uos rei frumētarię penu
ria premi minime dubitare possitis: Ad hęc si interiorē
tunicā cōsiliorꝝ meorꝝ cōsciā eē scirē: statī eā cōscissā;
& laceratā abiicerē. An nō uobis satis documēto ē hoc
in uexillo Minotaurus: qui sicut in laberinto ipse latuit
ita eo consilia nostra minime apta eē oportere indicat.
Quare quod militū officium ē: uos pagite quod im
peratoris mihi pmittite. Qui cōtra agit: id nimiū diffi
dentis: hoc nimiū curiosi. Atq; ut de itinere breui iudi

care possitis: cras quod a me non tã cito faciendum fuerat: quo utrũ maioris apud uos fortitudo & gloria an metus & ignominia momenti sit: cognoscatur: castra mouebo: Ac si me nemo sequat̃: solis cum decimę legionis militibus uiris fortissimis & fidelissimis omniq; uirtutũ genere ornatissimis proficiscar: Eosq; loco cohortis pretorię habebo & a me semper ęqua pro meritis premia accipient. Quod autem nonnulli dixerint dicto audiẽtes nõ fore nec signa laturos: nõ hac certe re multum cõmoueor. Quoniã si res male gesta fuerit: spero me ob innocentiã uitę ex bellis superioribus ꝑspectã omni crimĩe uacare: In uos autẽ omnẽ culpa; reiectũ iri. Equidẽ quãtũ in me erit uel imꝑatoris in regendo uel militis in pugnãdo officiũ pręstabo: summisq; uiribus cõtenda; ut res. p. mihi uel uiuo uel mortuo gratias agat & omnes intelligãt ac in reliquũ memoria teneant: nõ a me sed a uobis rẽ. p. ꝑditã. Ita nũc deos deasq; omẽs testor: Teq; Roma hoc extremo: si ab his deseror: tempore appello: rõa orbis terraꝝ caput rõa cõmune omnium patrociniũ: roma uirtutũ & glorię columẽ: ut si tibi quod omen deus auertat: aliquid aduersi acciderit: nõ a me: sed ab his pęnas repetas quorũ singulari fidei te tuos ciues curiam senatum cõmiseris & ipsi postea imꝑatorẽ tuum contra ius fasq; ꝯseruerint. Quod ne aliquãdo de uobis dici possit cõmilitones sũmopere nitendum est Quo ore ciues: si culpa uestra aliquid admissum fuerit: uos poteritis: quibꝰ illi uicissim uos oculis intueri quem uestrum illi nõ oderit: Quę enĩ uita iucunda sit: quę cum ignominia & infamia degĩt. Enĩuero graue ac permolestum est sine honore aut dignitate aliqua uiuere & apud ciuitatis ordines uniuersumq; populum Romanum cum dedecore & ĩfamia uersari quã mortẽ rectiꝰ quã uitã appellauerĩ

Quare uos pro pristīa uirtute uestra & antiqua rei mi litaris gloria gerite: ac tales uos quales rei. p. fore ꝓmi seritis: prestate: ꝑgite constanter: ut cępistis: ne illius sti pendia male meruisse unquam uideamini. Factis com mendate nomen uestrum īmortalitati. Decus in uirtu te positum sit: quę maxime splendet: ob summa in rē p. beneficia. Moueat uos honestum: moueat uos utile moueat gloria moueat res. p. moueāt deniq; parentes uxores liberi qui omnes imbelles & ībecilli capillo ma nibusq; passis fletu merore & lachrymis toto ore asper so auxiliū implorant a uobis petunt: orant: miserabili ter supplicant: ut si opus fuerit pro patria pro penatib9 tam publicis quam priuatis fortiter pugnetis ne aut res p. aliquid detrimenti capiat aut ipsi a teterrimis hosti bus & uictoribus Barbaris in rapinam in seruitutem in cedem trahantur. Quę omnia illis nisi uirtute uestra prouideritis euenire necesse est. Deniq; ī uictoria rei. p. omniumq; nostrorum salus & incolūitas cōsistit. Atq; ac una re. nos deoꝝ īmortaliū tēpla nos muros domici lia sedesq; populi Romani pēates aras focos sepulchra maiorū nos leges iura libertatē cōiuges liberos patriā defendem9. Sin uincimur omnia cōtraria urbis uastita tem sacroꝝ cōfusionē edificioꝝ ruinā tēplorum euersi onē bonorum direptionem rapinā nostroꝝ cedes: ser uitutem incendia iugulationes cruciatus tormenta sen tiemus. Quare in uobis est bonum ne an malum elige re malitis. Nam uictoribus libertas & gloria parta est: uictis autem ignominia & mors exposita.

Litauicus.

Quod tua Romano Cęsar monumēta legūtur
Gymnasio: & cūctis fortia facta placent:
Vel quod facūda castigas uoce cohortes:
Hoc fecit docto Brentius eloquio.

Franciscus.

Incognitam diu latinis nobilem
orationem Cęsaris
Grçceq; scriptā: sed prope extinctā situ
animauit Andreas meus.
Iuuenis disertus doctus & ꝑquā bonus.
Quid quęso: quę porro dabit:

M. Lucius.

Scripta quidē grçce: sed nondū nota latinis
Cęsaris in castris contio clara fuit.
At nostrā fecit prçclara Brentius arte.
qui nondū quintā cōplet olympiadem.
Lectores iuueni ꝓ munere reddite grates.
Iam meliora dabit: sit modo uita diu.

Ambrosius.

Quem musę Charitesq; contioni
Diui quęrere Iulii nitorem:
Solers addidit ille litterator.
Qui nūc ausoniis professor oris
Lustrat euganeos legens penates
Nostros Brentius atticosq; lusus.